Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2010_1_9.pdf | DOST. 29/01/26 8.33

UDK 811.163.6:004.42
Vojko Gorjanc
Filozofska fakulteta v Ljubljani

TERMINOLOŠKO NAČRTOVANJE IN UPRAVLJANJE TERMINOLOGIJE

V članku predstavimo izhodišča terminološkega načrtovanja, ki ga razumemo kot upravljanje s pojmovnimi inovacijami tako na nadnacionalnem kot nacionalnem nivoju. Okvir terminološkega načrtovanja vključuje niz aktivosti, ki so del širšega sklopa aktivnosti jezikovnega načrtovanja, prav tako pa tudi izobraževanja, prevajana in seveda razvoja znanosti in tehnologije. V članku ocenimo aktivnosti, povezane s terminološkim načrtovanjem v slovenskem prostoru, in predstavimo okvirni predlog, kako priti do koherentnejšega terminološkega načrtovanja pri nas.

The article presents the basic principles of terminology planning, which is understood as management of conceptual innovations both on supra-national and national levels. The framework of terminology planning includes a series of actions that are part of a broader battery of language-planning activities as well as education, translation, and development of science and technology. The author assesses the actions related to terminology planning in Slovenia and puts forward a proposal how to achieve a more coherent terminology planning.

Ključne besede: terminološko načrtovanje, upravljanje terminologije, terminološka podatkovna zbirka, slovenski jezik

Key words: terminology planning, terminology management, terminology database, Slovene language

1 Uvod

Spoznanje o zares svobodni komunikaciji, ki jo pogojuje komunikacija v maternem jeziku, je privedlo do splošno sprejetega načela zagotavljanja možnosti kreativnega uresničevanja vsakega posameznika v svojem jeziku ob hkratni izmenjavi informacij v tujih jezikih, kar omogoča komunikacijo med pripadniki različnih jezikovnih skupnosti (Gorjanc 2009b: 303). To velja za vsa področja človekovega delovanja in ustvarjanja, pri čemer je v družbi, ki temelji na znanju, posebej izpostavljena strokovno-znanstvena komunikacija, torej komunikacija, kjer se srečujemo s specializiranimi znanji. Za tovrstno komunikacijo pa je posebej pomembna terminologija. Govorci jezika, ki ne razvijajo tega segmenta komunikacije in ob tem ne razvijajo tudi svoje terminologije, so v depriviligiranem položaju, saj jim v svojem lastnem jeziku ni omogočen dostop do novih znanj in vedenj, posledično pa so deplivirigirani tudi v izobraževalnem procesu in na vseh drugih področjih svojega delovanja, kjer se srečujejo s specializiranimi znanji (Budin 1993b; UNESCO GTP 2005: v–vi). Eno od meril relativne razvitosti držav je danes tudi ocena možnosti, da vsi državljani lahko dostopamo do raznorodnih informacij, ki nam omogočajo dostop do novega znanja. V tem kontekstu terminološki podatki, njihova razpoložljivost in prosto dostopanje do njih pomenijo enega od dejavnikov družbeno-ekonomskega razvoja (UNESCO GTP 2005: 2).[1]

[1] Prosta in enostavna dostopnost do vseh jezikovnih virov, ki nastajajo kot razultat raziskav, financiranih iz javnih virov, bi ne glede na omejitve morala biti zagotovljena (Erjavec 2009: 120–121). To bi zaradi

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2010_1_9.pdf | DOST. 29/01/26 8.33

Sodobni svet izjemnega znanstveno-tehničnega in ekomomskega-industrijskega razvoja v veliki meri prav zaradi dejavnikov znanstvenega in ekonomskega razvoja na jezikovni ravni zaznamuje prevlada jezikov ekonomske moči tako na globalni kot regionalni ravni, posledična marginalizacija drugih in v končni posedici tudi njihovo izginjanje (Crystal 2000: 68–90). Uzaveščanje tega problema je privedlo tudi do nadnacionalnih inicativ, ki skušajo delovati kot spodbujevalec pozitivnega pristopa in pri tem kot enega od pomembnejših segmentov jezikovne politike in jezikovnega načrtovanja izpostavljajo terminološko načrtovanje, povezano z vrsto politik, ki podpirajo raznorodne načrtovalske aktivnosti (UNESCO GTP 2005).

2 Terminološko načrtovanje

V začetku 90-ih let 20. stoletja so razprave o družbeno-ekonomskem razvoju, ki ga je vse bolj začela zaznamovati globalna informacijska družba in s tem povezana vse večja količina jezikovnih informacij v različnih jezikih na eni strani in vse bolj prevaldujoča uporaba angleščine na drugi, privedle do prvih sistematičnejših pristopov k terminološkem načrtovanju (Budin 1990, Budin 1993a, Budin 1993b, Felber 1993). Terminološko načrtovanje kot upavljanje s pojmovimi inovacijami je skušalo vzpostaviti vez med jezikovnopolitičnimi aktivnostmi in politikami, povezanimi z razvojem znanosti in tehnologije, izobraževalnimi politikami ter vsemi aktivnostmi, povezanimi z večjezično komunikacijo, predvsem prevajanjem (Budin 1993b). Tako se je oblikoval širok okvir delovanja, ki pa je celostno zaživel le v jezikovnih okoljih in na področjih, kjer je bilo terminološko delo izjemno finančno podprto s strani industrije, ali pa politična odločitev, največkrat v primeru jezikovnih skupnosti, kjer je bilo terminološko načrtovanje del jezikovnorevitalizacijskih aktivnosti (Ó Murchú 2008; Cuadrado Camps 2009). V marsičem tudi današnje razumevanje terminološkega načrtovanja temelji na istih izhodiščih, le da so aktivnosti bolj strukturirane.

Ko danes govorimo terminološkem načrtovanju, moramo upoštevati področja, kjer terminologija

– nastaja: raziskave in razvoj;
– se uporablja: stokovno-znanstvena besedila;
– se shranjuje in ureja: terminološke podatkovne zbirke;
– se posreduje: učenje in izobraževanje;
– se implementira: prenos znanosti in tehnologije;
– se prevaja in tolmači (UNESCO GTP 2005: 2).

Ker pa je terminološko delo danes povezano z informacijsko pismenostjo, sem sodijo tudi vse aktivnosti, povezane s splošno informacijsko pismenostjo, ob tem pa še posebna specializirana znanja in vedenja predvsem s področij pridobivanja informacij, rudarjenja podatkov in luščenja terminologije na eni strani ter upravljanja terminoloških podatkov na drugi strani (UNESCO GTP 2005: vi, 2, 8–10).

strateškega interesa finanerja in zaradi odgovornosti do porabe javnih sredstev moral biti eden od ključnih pogojev za pridobivanje javnih sredstev.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2010_1_9.pdf | DOST. 29/01/26 8.33

3 Upravljanje terminologije

Sodobna terminološka veda je izrazito vpeta v informacijsko družbo in uporablja moderno tehnologijo za doseganja osrednjega cilja, tj. zagotavljanje čim uspešnejše komunikacije, ko gre za specializirano znanje, in to tako na ravni enega jezika kot med različnimi jeziki. Ker je terminološko delo pojmovno usmerjeno, je metodološko še posebej ustrezno podkrepljeno za reševanje problemov komunikacije med različnimi jeziki (Vintar 2008). To je za slovenščino izjemnega pomena, saj se v globalno povezanem svetu sooča z vse več tujejezičnimi informacijami, ki jih je treba posredovati tudi v slovenskem jeziku, hkrati pa bi morala sodobna slovenska terminološka veda čim bolj učinkovito delovati tudi v obrati smeri, torej slovensko motivirane pojme uspešno prenašati v tuje jezike. Terminološka veda se ne ukvarja le z organizacijo in predstavitvijo terminologije v specializiranih slovarjev, ampak na ravni teorije z načeli terminološkega dela, pri čemer se v tem segmentu tesno povezuje s teoretičnim in uporabnim jezikoslovjem, na ravni praktičnega terminološkega dela pa s specializiranimi besedilnimi viri (korpusi strokovnega jezika), pridobivanjem terminoloških podatkov iz njih, njihovem hranjenju in hierarhiziranju, predvsem pa njihovo predstavitvijo v terminoloških podatkovnih zbirkah in terminoloških slovarjih. Vse manj so zaradi potrebe po hitri predstavitvi terminologije po eni strani ter dostopnosti po drugi strani primerni klasični pisni viri, tako da je aplikativni del terminološke vede izrazito povezan z jezikovnotehnološkimi aplikacijami za hranjenje in predstavitev terminologije v sodobno zasnovanih terminoloških podatkovnih zbirkah (Vintar 2008; Gorjanc 2009b).

Če povzamemo, pojem upravljanje terminologije združuje vse aktivnosti, povezane s terminološkim delom kot interdicsiplinarnim področjem, in sicer od temeljnih načel terminološkega upravljanja, povezanih z izborom terminov, predstavitvijo pojmov in njihovim opisom ter umeščanjem v pojmovne sisteme, prek deskriptivnega in preskriptivnega terminološkega dela do uporabno usmerjenih terminoloških aktivnosti, računalniško podprtim pridobivanjem podatkov, njihovi predstavitvi, hranjenju in izmenjevanju (Wright in Budin 1997a; 1997b).

4 Slovenska situacija in terminološko načrtovanje

Seveda slovenska jezikovna situacija ni primerljiva z jezikovnimi situacijami, kjer se govorci srečujejo z dejansko ogroženostjo jezika (Stabej 2006; Gorjanc 2009a) in je terminološko načrtovanje eden od segmentov jezikovnega načrtovanja, s katerim se želi zajeziti trend opuščanja jezika ali ga preobrniti v pozitivno smer, vendar pa je hkrati skoraj zagotovo segment znanstvene komunikacije tisti, ki ga danes slovenščina najmanj suvereno obvladuje, četudi bi za podkrepitev te teze potrebovali natančnejšo analizo stanja. Prav tako ima terminološko delo v slovenskem prostoru dolgo tradicijo, kontinuirano od druge polovice 19. stoletja (Orel 2007: 344), ko se je začelo tudi načrtno oblikovanje slovenskih specializiranih slovarjev in tako zagotavljalo čim večjo funkcijsko raznolikost slovenskega jezika. Tudi danes je aktivnosti na področju terminološkega dela veliko, na voljo je sorazmerno veliko terminoloških slovarjev in glosarjev, ki po večini nastajajo v okviru Terminološke sekcije Inštituta za slovenski jezik Frana

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2010_1_9.pdf | DOST. 29/01/26 8.33

Ramovša ZRC SAZU, a tudi na vrsti drugih institucij (Humar 2004: 23–25); spodbudno je, da so v Sloveniji vse bolj pobudna pri tem tudi neakademska okolja, na primer bančne institucije, mobilni operaterji itd., ne smemo pa zanemariti tudi velikega števila terminoloških virov, ki nastajajo v okviru univerzitetnega pedagoškega procesa kot del seminarskih, diplomskih, magistrskih in doktorskih del (Gorjanc 2009b: 305).

Tako kot je slovenski prostor v 70-ih in 80-ih letih 20. stoletja zaznamovala izjemno proaktivna jezikovna politika (Pogorelec 1983; Stabej 2001), lahko tudi za segment terminološkega načrtovanja ugotovimo, da je v 80-ih letih prejšnjega stoletja slovenistično delovanje zaznamovalo tudi proaktivno delovanje s povezovanjem akterjev v zvezi z jezikom v znanosti. Gre za raziskavo Slovenski jezik v znanosti, ki jo je vodila Ada Vidovič Muha, njeni rezultati pa so predstavljeni v dveh zbornikih razprav (Vidovič Muha 1986; Vidovič Muha in Nace Šumi 1989). Raziskava je pomenila ne le združevanje raziskovalnih moči slovenistov, ampak strokovnjakov z zelo različnih področij, saj je bila zasnovana interdisciplinarno, zastavljena pa tudi problemsko zelo široko. V povezavi z akcijskimi aktivnostmi slovenščine v javnosti (Pogorelec 1983) in posameznih tematskih sekcij, ki so na tej podlagi nastale in na katere se raziskava Slovenski jezik v znanosti ekplicitno navezuje, se v razpravah jasno izrisujejo jezikovnonačrtovalske aktovnosti, znotraj njih pa tudi tiste, ki jih danes umeščamo med imanentne segmente terminološkega načrtovanja. Tako kot tudi na drugih področjih jezikovnopolitičnega delovanja je desetletje za tem bilo tudi glede terminološkega dela bistveno manj produktivno v smislu jezikovnopolitičnega in jezikovnonačrtovalskega dela (Gorjanc 2009c: 14). Čeprav se v zadnjem času akterji na področju terminološkega dela na nakaterih skupnih projektih, kot je bil npr. projet Poletne terminološke šole,[2] uspešno povezujemo, pa vendarle aktualni čas zaznamuje prav nezmožnost strateškega usmerjanja našega skupnega dela, za kar pa nismo krivi samo akterji na tem področju, ampak v veliki meri snovalci raziskovalne in izobraževalne politike, ki pričakujejo, vrednotijo in merijo predvsem kartkoročne, pravzaprav takojšnje rezultate.

Pri tem pa niso praktično v nikakršno pomoč stateški jezikovnopolitični dokumenti, ki bi morali zagotavljanti formalne okvire za učinkovito terminološko delo. Temeljni dokumet, Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007–2011, ki jo je državni zbor Republike Slovenije sprejel leta 2007,[3] tudi ko gre za terminološko delo, izkazuje pomanjkljivosti, ki izhajajo iz dejstva, da ne temelji na poglobljeni analizi jezikovne situacije, ampak večinoma pri oceni stanja, za katerega ne moremo trditi, da odseva dejansko stanje slovenske jezikovne skupnosti, slovenskega jezika in slovenske jezikovne situacije (Gorjanc 2009a: 17), zato so predvideni ukrepi, tudi ko gre za vprašanje terminološkega dela, temu primerni. Izrazito se prav pri terminološkem delu izkazuje še ena slabost dokumenta; ta namreč ne izhaja iz celostnega premisleka o terminološkem načrtovanju, zato so s terminologijo povezani cilji parcialni in popolnoma nekoherentni. Če združimo predvidene cilje in naloge dobimo tole:

[2] http://isjfr.zrc-sazu.si/index.php?q=sl/node/35 [Dostop 2. 2. 2010].

[3] Besedilo Resolucije je dostopno na http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200743&stevilka=2355 [Dostop 2. 2. 2010].

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2010_1_9.pdf | DOST. 29/01/26 8.33

– ustanovitev posebnega oddelka v centru INDOK na MzK, zbiranje podatkov iz inšpekcijskih, medijskih in drugih poročil, znanstvenih raziskav in drugih virov, vodenje podatkovnih zbirk (npr. seznama ustanov in posameznikov, ki se ukvarjajo s terminologijo), navezava na »evropski jezikovni prikazovalnik« (pobuda EFNIL), skrb za dostopnost podatkov;
– uvrstitev prevajanja v slovenščino in iz slovenščine, pogajanja v tujem jeziku, terminološkega poglabljanja ter utemeljenega kodnega preklapljanja; osmišljanje učenja in rabe tujih jezikov kot dopolnilne možnosti (pri spoznavanju tujih kultur, študiju tuje strokovne literature, sporazumevanju v tujini, poslovnih stikih s tujci ipd.) ter zavračanje rabe tujega jezika kot nadomestila za prvi jezik (kritika nastopaškega razkazovanja in jezikovne hibridizacije, tipi govornih položajev, v katerih se je treba odpovedati rabi tujega jezika in zahtevati prevajanje/tolmačenje);
– /p/oživitev in uskladitev delovanja terminoloških skupin (posebno v naravoslovnotehničnih vedah, ekonomiji, menedžerstvu, vojaštvu) ter raziskovanje prevajalskih procesov in strategij;
– okrepitev strokovne motivacije in financiranja, urejanje kadrovskih vprašanj, spletno povezovanje, izpopolnjevanje in dostopnost terminoloških zbirk;
– pravorečje, »pedagoška« slovnica, frazeološki, sinonimni, terminološki, zgodovinski in dvojezični slovarji, »mali Slovenski pravopis«, zbirke standardiziranih zemljepisnih idr. lastnih imen, obogateni in komentirani katalogi vzorcev besedilnih vrst ipd.;
– črkovalnik, prevajalniki, slovarji, terminološke zbirke;
– spodbujanje izpopolnjevanja prevajalcev EU in njihovega usklajevanja s strokovno »bazo« v Sloveniji, izpopolnjevanje in kritično spremljanje novosti spletne terminološke zbirke Evroterm (proučitev predloga, da bi se Evroterm razširil v skupno terminološko zbirko državne uprave), skrb za jasna razmerja do že uveljavljenih slovenskih strokovnih izrazov (usklajevalni sestanki pravnikov, jezikoslovcev in prevajalcev), predlog za pospešitev evropskih programov za izpopolnjevanje elektronskih prevajalskih orodij in v perspektivi tudi sistemov za strojno simultano tolmačenje za vse uradne jezike.

Parcialnost in ne celostni pristop le z nekaj strateškimi cilji, ki jih podpira niz aktivnosti za njihovo doseganje, se tudi ob dejstvu, da na ravni terminološkega dela ni prišlo do kakšnih občutnejših sprememb, jasno kaže kot največja težava resolucijsko postavljenih ciljev.[4]

5 Terminološko načrtovanje med idealnim in realnim

Terminološko načrtovanje se mora pri svojem delovanju zavedati tudi realnih omejitev. Idealno bi vsekakor bilo, da bi uporabniki imeli na voljo strukturirane obsežne terminološke vire, narejene skladno s priporočili in standardi za njihovo oblikovanje. Vendar gre v primerih pričakovanj terminologov po ustreznosti in adekvatnosti terminologije in pri opozarjanju na reprezentativnost, še posebej ko gre za internetno javno dostopne vire, ne le za idelano, ampak v veliko primerih tudi idealizirano stanje.

[4] Kot zgled dobre prakse bi lahko izpostavili Nacionalni mehanizem za potrjevanje terinologije EU, ki ga je koordinirala Darja Erbič iz Služba vlade za evropske zadeve, in je konkreten rezultat resolucijsko zastavljenega cilja.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2010_1_9.pdf | DOST. 29/01/26 8.33

> Pri znanstveni in tehnični komunikaciji je nujna nenehna uporaba terminologije, pa naj se odvija v enojezičnem ali večjezičnem prostoru. Zato morajo tisti, ki podajajo terminologijo za druge uporabnike, zagotoviti njeno primernost, upoštevati potencialno rabo (tudi za prevajalske namene), standardizacijo, jezikovno načrtovanje itd. V primeru terminologije, ki je dostopna prek mednarodnih računalniških omrežij, pomeni to, da mora zadovoljiti širšo skupino uporabnikov. V tej skupini pa ima vsak različne potrebe, njihova pričakovanja pa so iz dneva v dan večja (Pozzi 1996: 71).

Ker takih virov ni na voljo, je v realnih situacijah praktično vsak vir dobrodošel, njihovi uporabniki pa se seveda morajo zavedati tudi omejitev v smislu relevantnosti in reprezentativnosti. Uporabniki terminoloških virov se srečujejo z odsotnostjo kakorkoli vnaprej strukturiranih terminoloških virov, zlasti, ko gre za manj razširjene jezike.

Delo na področju terminologije je sicer v mnogih jezikovnih okoljih, predvsem v ekonomsko močnih in za ekonomsko zanimiva področja, kot sta npr. farmacija in medicina, močno podprto, saj izboljša prenos znanja in tehnologije, nadljnji razvoj terminologije pa je za uspešno izmenjavo relevantnih informacij zelo pomemben. A kljub temu položaj javno dostopnih terminoloških virov še zdaleč ni idealen. Glede na rezultate Pointerjevega projekta vlada v Evropi

> splošno pomanjkanje natančnih, aktualnih, strukturiranih terminoloških virov, ki bi bili enostavni za /.../ uporabo /.../. Le malo obstoječih virov je zanesljivih, še manj pa jih je na voljo na internetu /.../. Poleg tega je vzdrževanje obstoječih terminoloških zbirk, zlsti na inovativnih področjih, ki se hitro razvijajo, izjemno težavno. /…/ Položaj je še posebej resen pri manj razširjenih jezikih, kot so grščina, italijanščina in vzhodnoevropski jeziki. /…/ Težave pa se pojavljajo tudi na inovativnih in v nekaterih primerih tudi bolj splošnih področjih pri velikih jezikih, kot sta španščina in francoščina, v manjši meri tudi angleščina.[5]

Tako moramo v realnih situacijah upoštevati dejstvo, da se uporabniki velikokrat ne morejo zatekati k že pripravljenim terminološkim virom, zato je pomembno, da se zavedamo pomembnosti čisto vsakega terminološkega vira, ob tem pa tudi terminološkega upravljanja na podlagi besedilnih virov. Analitične tehnike namreč omogočajo, da tudi iz nestrukturiranih besedilonih virov sorazmerno hitro in učinkovito pridobimo podatke o terminologiji (Vintar 2008; Gorjanc 2009c).

Upoštevanje realnosti pri terminološkem načrtovanju tako združuje dve le na videz nezdružljivi načeli, ki ju je kolega Ivo Pavao Jazbec z zagrebškega Inštituta za hrvaški jezik na Poletni terminološki šoli v Ljubljani l. 2008, poimenova »princip bazarja« in »princip katedrale«. Glede na dragocenost vsakega terminološkega vira je tako pri načrtovanju smiselno upoštevati tako vire, ki nastajajo kot visoko hierarhizirani sistemacično urejeni metod Pri tem pa je pri slednjih lahko na voljo celo več kvalitetnih podatkov, le iz množice ponujenega moramo znati izbrati to, kar v določenem trenutku potrebujemo.

[5] http://www.computing.surrey.ac.uk/ai/pointer/report/section4.html [Dostop 2. 2. 2010].

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2010_1_9.pdf | DOST. 29/01/26 8.33

5.1 Terminološki viri

Projekti za zagotavljanje jezikovnih virov za slovenščino so bili do sedaj izrazito usmerjeni v gradnjo besedilnih korpusov, kar je tudi razumljivo, saj ti pomenijo osnovo jezikovne infrastrukture. Korpusno jezikoslovje je v slovenskem prostoru z zaključenimi projekti oblikovanja korpusov uspešno končalo prvo in seveda nujno potrebno fazo za nadaljnji razvoj. Ob tem je zaradi nujnega medstrokovnega sodelovanja pri gradnji korpusov oblikovalo tudi solidno izhodiščno platformo za širok razvoj področja jezikovnih virov za slovenščino. Oblikovani korpusi slovenskega jezika pa so bili pobudni tudi za vrsto celovitih korpusnih študij, tako enojezičnih kot tudi kontrastivnih, prav tako pa postajajo korpusi, še posebej referenčna korpusa FIDA in FidaPLUS, vse bolj nepogrešljiv del jezikoslovnega raziskovalnega dela sploh, predvsem ko gre za leksikalne oz. leksikalnopomenske študije, na žalost pa manj, ko gre za terminološke (Gorjanc 2009b: 304). Vsekakor je za celovitost jezikovih virov treba obstoječim dodajati nove, med njimi vse bolj tudi terminološke. Smiselno bi bilo, da bi bili oblikovani tako, da omogočajo čim širšo dostopnost, hkrati pa bi bila velika prednost, če bi bili zasnovani na način, da bi omogočal vključevanje čim širše zainteresirane strokovne javnosti. Terminološko delo namreč zahteva izjemno veliko časa in sredstev, zato je pomembno, da se pri tem uporablja učinkovite metode dela, postopke in orodja. Eden večjih problemov slovenskega prostora, ko gre za terminološko delo, je njegova nepovezanost. Poteka sicer vrsta terminoloških aktivnosti in na voljo je tudi kar nekaj terminoloških slovarjev in glosarjev, a so nepovezani in neenovito grajeni, velikokrat javnosti tudi nedostopni (Gorjanc 2009b: 305).

5.2 Terminološke podatkovne zbirke in terminološka omrežja

V okviru terminološkega načrtovanja je za zagotavljanje jezikovnopolitičnih ciljev nacionalna terminološka podatkovna zbirka eno od ključnih orodij za zagotavljanje jezikovnopolitičnih ciljev s področja terminologije (UNESCO 2005: 3). Ker pa je oblikovanje in vzdrževanje centraliziranih terminoloških podatkovnih zbirk izjemno zahtevno, danes idejo centraliziranih enovitih podatkovnih zbirk nadomešča ideja omrežja medsebojno povezanih terminoloških zbirk (UNESCO 2005: 3–4). Tudi za slovenščino je oblikovano spletno mesto,[6] na katerem je mogoče v enovito terminološko podatkovno zbirko vključevati raznolike in raznotere terminološke vire, hkrati pa se na njem uporabniki na enem mestu lahko seznanijo z osnovnimi informacijami o terminologiji in terminološkem ter terminografskem delu (Gorjanc et al. 2008). Slovenski terminološki portal se bo najprej razvijal kot terminološka podatkovna zbirka raziskovalnih področij in raziskav, ki potekajo v okviru Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, v prihodnje pa bil odprt za povezovanje v slovensko omrežje terminoloških podatkovnih zbirk.

[6] http://lojze.lugos.si/stp/index.html [Dostop 2. 2. 2010].

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2010_1_9.pdf | DOST. 29/01/26 8.33

6 Sklep

Terminološko načrtovanje kot upravljanje z pojmovnimi inovacijami je pomemben segment vsakega jezikovnega načrtovanja, prav tako pa tudi načrtovanja znanstvenega in tehnološkega razvoja. Tako je povezovalni element vrste politik in strategij, ki na žalost pa v slovenskem prostoru ne odigra te funkcije. Slovenski strateški jezikovnopolitični dokumenti celostno področja terminološkega dela ne vključujejo, prav tako pa ga ne povezujejo jasno z aktivnostmi, ki so sestavni del vsakega terminološkega načrtovanja, predvsem izobrževalnih in raziskovalnih politik ter prevajanja.

Na aktualna vprašanja terminološkega načrtovanja išče odgovore tudi slovenska terminološka veda. Sodobna terminološka veda se ne ukvarja le z organizacijo in predstavitvijo specializiranih slovarjev, ampak na ravni teorije z načeli terminološkega dela, pri čemer se v tem segmentu tesno povezuje s teoretičnim in uporabnim jezikoslovjem, na ravni praktičnega terminološkega dela pa s specializiranimi besedilnimi viri (korpusi strokovnega jezika), pridobivanjem terminoloških podatkov iz njih, njihovem hranjenju in hierarhiziranju, predvsem pa njihovo predstavitvijo v terminoloških podatkovnih zbirkah in terminoloških slovarjih. Vse manj so zaradi potrebe po hitri predstavitvi terminologije po eni strani ter dostopnosti po drugi strani primerni klasični pisni viri, tako da je aplikativni del terminološke vede izrazito povezan z jezikovnotehnološkimi aplikacijami za hranjenje in predstavitev terminologije v sodobno zasnovanih terminoloških podatkovnih zbirkah.

V slovenskem prostoru je bilo v zadnjem času narejenih kar nekaj korakov k tesnejšemu povezovanju različnih akterjev na področju terminološkega dela, v prihodnje pa bi bilo treba nadaljevati v smeri iskanja čim večjih skupnih sinergijskih učinkov. Prav tako pa bi bil eden od nujnih korakov tudi priprava strateškega dokumenta o terminološkem načrtovanju, ki bi ga morali javnosti predstaviti v okviru načrtovanega novega cikla priprave strateških dokumentov o slovenski jezikovni politiki. Ta bi moral izhajati iz natančne analize obstoječega stanja in temeljiti na uveljavljenih segmentih terminološkega načrtovanja, saj bi le tako lahko prišli do celostnih rešitev. Pri tem bi si za izhodišče morali jasno postaviti nekaj strateških ciljev, za njihovo zagotavljanje pa predvideti tudi podporne ukrepe; ti pa bi morali biti vgrajeni ne le v jezikonopolitične aktivnosti, ampak tudi politike znanstveno-tehničnega razvoja, raziskovalne in izobraževalne dejavnosti, če naštejemo la najbolj ključne.

Literatura

Gerhard Budin, 1990: *The Role of Terminology Planning in International Science and Technology Planning Policies*. Wien: Infoterm.

Gerhard Budin, 1993a: *Language Planning and Terminology Planning – Theories and Practical Strategies*. Wien: Infoterm.

Gerhard Budin, 1993b: *Practical Issues in Multilingual Terminology Planning*. Wien: Infoterm.

David Crystal, 2000: *Language Death*. Cambridge: Cambridge University Press.

Sandra Cuadrado Camps, 2009: Catalan linguistic and terminology planning. Nina Ledinek, Mojca Žagar Karner in Marjeta Humar (ur.): *Terminologija in sodobna terminografija*. Ljubljana: Založba ZRC. 27–32.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2010_1_9.pdf | DOST. 29/01/26 8.33

Tomaž Erjavec, 2009: Odprtos jezikovnih virov za slovenščino. Marko Stabej (ur.): *Infrastruktura slovenščine in slovenistike* (Obdobja 28). Ljubljana: Znanstvena založba FF UL.

Helmut Felber, 1990: *Terminology Planning – A strategic Tool for Terminology Development, Regulation and Dissemination*. Wien: Infoterm.

Vojko Gorjanc, Simon Krek, Špela Vintar, 2008: Slovene terminology web portal. *Proceedings of the XIII EURALEX international congress*, Barcelona, 15-19 July 2008. Barcelona: Documenta universitaria. 971–978.

Vojko Gorjanc, 2009a: Slovenska jezikovna politika pred izzivi Evropske unije. Vesna Požgaj Hadži, Tatjana Balažic Bulc in Vojko Gorjanc (ur.): *Med politiko in stvarnostjo. Jezikovna situacija na področju bivše Jugoslavije*. Ljubljana: Znanstvena založba FF. 13–25.

Vojko Gorjanc, 2009b: Slovenski terminološki portal. Nina Ledinek, Mojca Žagar Karner in Marjeta Humar (ur.): *Terminologija in sodobna terminografija*. Ljubljana: Založba ZRC. 303–310.

Vojko Gorjanc, 2009c: Terminology resources and terminological data management for medical interpreters. Dörte Andre in Sonja Pöllabauer (ur.): *Spürst Du, wie der Bauch raufrunter? Fachdolmetschen im Gesundheitsbereich*. München: M. Meidenbauer. 85–95.

Marjeta Humar, 2004: Stanje in vloga slovenske terminologije in terminografije. Marjeta Humar (ur.): *Terminologija v času globalizacije*. Ljubljana: Založba ZRC. 17–31.

Grand D. McConnell, 2004: Global Scale Sociolinguistics. Florian Coulmas (ur.): *The Handbook of Sociolinguistics*. Oxford UK: Blackewll.

Seosahm Ó Murchú, 2008: Terminology work in the Irish Language. Fidelma Ní Ghallchobhair, Blanca Nájera (ur.): *Minority Languages and Terminology Policies*. Vienna: TermNet Publisher.

Irena Orel, 2007: Prvi slovenski terminoški slovar ter hrvaški in češki vir. Irena Orel (ur.): *Razvoj slovenskega strokovnega jezika* (Odobja 24). Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko FF UL. 343–364.

Breda Pogorelec, 1983 (ur.): *Slovenščina v javnosti. Posvetovanje o jeziku, Portorož, 14. in 15. maja 1979. Gradivo in sporočila*.

María Pozzi, 1996: Quality assurance of Terminology available on the international computer networks. Hardd Somers (ur.): *Terminologz, LSP and Translation.* Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.

Marko Stabej, 2001: Institucionalizacija jezikovne politike v državnih organih Republike Slovenije. Vesna Požgaj Hadži (ur.): *Zbornik referatov s Prvega slovensko-hrvaškega slavističnega srečanja, ki je bilo v Novigradu od 25. do 27. marca 1999*. 33–42.

Marko Stabej, 2006: Orisi slovenske jezikovne politike. *Slavistična revija*. Posebna številka. 309–325.

UNESCO GTP, 2005 – Guidelines for Terminology Policies. Formulating and Implementing Terminology Policy in Language Communities. Paris: UNESCO.

Ada Vidovič Muha, 1986: *Slovenski jezik v znanosti 1*. Zbornik prispevkov. Ljubljana: Znanstveni inštitut Fiolozfske fakultete.

Ada Vidovič Muha, Nace Šumi, 1989: *Slovenski jezik v znanosti 2*. Zbornik prispevkov. Ljubljana: Znanstveni inštitut Fiolozfske fakultete.

Ada Vidovič Muha, 2003: Sodobni položaj nacionalnih jezikov v luči jezikovne politike. Ada Vidovič Muha (ur.): *Slovenski knjižni jezik – aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje* (Obdobja 20). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. 5–25.

Špela Vintar, 2008: *Terminologija. Terminološka veda in računalniško podprta terminografija*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2010_1_9.pdf | DOST. 29/01/26 8.33

Sue Ellen Wright, Gerhard Budin, 1997a: *Handbook of Terminology Management*. Vol. 1. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.

Sue Ellen Wright, Gerhard Budin, 1997b: *Handbook of Terminology Management*. Vol. 2. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.

Summary

Terminology planning as a management of conceptual innovations is an important segment of every language planning as well as of planning of scientific and technological development. It is thus a connecting element of a number of policies and strategies, but it unfortunately does not play that role in Slovenia. Slovene strategic language policy documents do not include terminological work as a whole nor do they link it clearly to the activities that are an integral part of every terminology planning, particularly of educational and research policies and translation.

The Slovene terminological field is also searching for answers to pressing questions of terminology planning. Current terminological science does not deal only with the organization and presentation of specialized dictionaries, but on the theoretical level also with the principles of terminological work. In this segment it is in a close relationship with theoretical and applied linguistics, while on the level of practical terminological work it is connected to specialized textual sources (LSP corpora), mining of terminology data from them, their preservation and hierarchization, and particularly their presentation in terminology databases and terminological dictionaries. Due to the great demand for speedy presentation of terminology on the one hand and accessibility on the other, traditional written sources are less and less appropriate, which is the reason that the applicative part of the terminological field is closely connected with linguistic-technological applications for storage and presentation of terminology in modern terminology databases.

Although several steps have been taken recently to bring together various players in the area of terminological work, it is necessary to continue on the path of achieving increasing synergy in the future. One of the requisite steps would also be to create the strategic document on terminology planning, which should be presented to the public in the planning for a new round of designing strategic documents on Slovene language policy.